

על כך מיתה, כי אם היה חיוב מיתה לא היה הקב"ה מצוה אותו על כך (ר"ף בעין יעקב ועץ יוסף).

וְלֹא תִהְיֶה מִרְדֵּעַת חֲשׂוֹנָה מִבְּנֵי שָׁל עִם הָאָרֶץ, ואף שלרבי יהודה בדעת רבי ישמעאל בגד של עם הארץ חוצץ מצד אחד, מכל מקום לא מציינו שחולק על רבי יוסי בדעת רבי ישמעאל לענין מרדעת, וכיון שלרבי יוסי בהכרח אינו חוצץ במרדעת אלא משני צדדים, אף לרבי יהודה הדין הוא כן (רש"ש).

שְׂעוּקִין בְּבִנְיָו שֶׁל עוֹלָם, בתורה שהיא בניינו של עולם, שנאמר (ירמיה לג, כה) 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת' [וכפי שדרשו (פסחים סח, ב ורש"י שם) מפסוק זה, שלולא 'בריתי' שהיא 'יומם ולילה', דהיינו לימוד התורה שנאמר עליו (יהושע א, ח) 'ההגית בו יומם ולילה', לא נתקיימו שמים וארץ] (סמ"ג עשין רמח). ויש שפירש, שהתורה נקראת בניינו של עולם, לפי שבה ברא הקב"ה את העולם (מהרש"א).

אִיזוּהוּ תַלְמִיד חֶכֶם שֶׁמְתוֹרֵר לוֹ אֲבִידָה בְּטַבִּיעוֹת הָעֵין וְכוּ', אף שאינו תלמיד חכם גמור (מהרש"א), שכיון שיש בו מידה זו להקפיד על בגדיו, יש להאמינו על האבידה בטביעות עין, שמאחר ומקפיד הוא על בגדיו, בקי גם להכירם בטביעות עין (מהרש"א ומהר"ל). אבל עם הארץ, יש שכתב שאף אם אין חשש שמשקר, אינו בקי להכיר את האבידה בטביעות עין (רמב"ן גיטין כז, א, בדעת רש"י שם). ויש שפירשו, שגם עם הארץ בקי בטביעות עין, אלא שאינו נאמן על כך (ר"ת בתוס' שם ע"ב, וראה להלן בסמוך שיתכן לפרש כך גם לביאור המהרש"א והמהר"ל), ולפי זה, ביאור הגמ' כאן הוא, שתלמיד חכם אף שאינו גדול בתורה אך מקפיד על הפיכת החלוק כדי שלא יהיה בכלל 'משניאי', כל שכן שידקדק בטביעות עין באבידה שלא יאמר כן אלא כשיודע בודאי שהיא שלו, כי יחשוש שמא יתן בו אחר סימן או יביא עדים ואין לך משניאי התורה גדול מזה (בכור שור, וכעין זה בלשון הזהב).

זֶה הַמְקַפֵּיד עַל חֲלוּקוֹ הַלּוֹפְכוֹ, שאם לבש את החלוק הפוך, מקפיד עליו והופכו, כדי שלא יראו את התפרים, שגנאי הוא (רש"י). ויש שפירש, שאם יש לו רבב מצד אחד של החלוק, הופכו לצד השני, וכמו שאמרו לעיל שתלמידי חכמים מקפידים על רבב אפילו מצד אחד של הבגד (מהרש"א). ויש שכתב להיפך, שכיון שמקפיד על חלוקו שלא ללובו הפוך כשצידו הפנימי כלפי חוץ, משום כך חוצץ אפילו ברבב מצד אחד, כיון שאינו יכול ללובו הפוך כשצידו הפנימי לחוץ (חסדי דוד על התוספתא מקואות א, ג).

ואף שבגמ' בב"מ (כד, א) אמרו שתלמיד חכם שמשגיב לו אבדה בטביעות עין, הוא מי שאינו משנה בדיבורו מהאמת [מלבד במסכת ובפוריא ובאוישפיזא, ראה שם הביאור בזה], יש שכתב, שהכוונה כאן היא שמלבד מה שאינו משנה בדיבורו, צריך גם שיהא מקפיד על חלוקו להופכו (אור זרוע ב"מ סה). ויש שביאר בזה, שמה שמקפיד על חלוקו להופכו, מועיל לענין זה שהוא מדקדק ובקי בטביעות עין [כביאור המהרש"א לעיל], ומה שאינו משנה בדיבורו, מועיל לענין זה שמאמינים לו שאינו משקר כשאומר שמכיר את החפץ בטביעות עין (בכור שור). ויש שכתב, שדי באחד מהם, או שמקפיד על חלוקו להופכו, או שאינו משנה בדיבורו (תוס' רא"ש, ואילת השחר בדעתו). ויש שכתב, שזו מחלוקת הסוגיות (סמ"ע ח"מ רסב, מה, ושטעם זה הר"ף והרמב"ם השמיטו תנאי זה שמקפיד על חלוקו, כי לדעתם ההלכה היא כסוגיא בב"מ). ■ הלהלכה, מחזירים אבידה לתלמיד חכם בטביעות עין רק אם גם אינו משנה בדיבורו [מלבד בדברים שהובאו לעיל] וגם מקפיד על חלוקו להפכו (ש"ע שם, כא).

מִנֵּין לְשִׁנוּי בְּגָדִים מִן הַתּוֹרָה – מנין שהוא דרך כבוד לפני המקום (רש"י). והובא כאן כדי ללמד על חובת שינוי בגדים מחול לשבת (מהרש"א), שכיון ששינוי בגדים הוא דרך כבוד, צריך לנהוג כך גם בשבת מדין 'וכבודתו' (שפת אמת), ורבי יוחנן ביקש למצוא סמך לדין זה אף מן התורה (עיון יעקב וכו' הידיע) [וגם על בגדי שבת שייך המשל המובא להלן ש'בגדים שבישל בהן קדירה לרבו', דהיינו שלבשם בערב שבת כשבישל את מאכלי השבת, 'אל ימוזג בהן כוס לרבו', בשעה שמקדש על הכוס בשבת (מהרש"א)].

וּפְשֵׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים, ואין כוונת הכתוב 'בגדים אחרים' לומר שפושט בגדי קודש ולובש בגדי חול, שכיון שנאמר 'בגדים' לאחר שהזכיר כבר 'בגדיו', בא ללמדנו שיש להקיש את הבגדים שלובש לבגדים ש'פושט' – מה להלן בגדי קודש אף כן בגדי קודש, אלא כוונת הכתוב 'אחרים' לבגדים פחותים יותר (גמ' יומא כג, ב, ע"פ רש"י וגבורת ארי שם), כגון בגדים שחוקים או שהפשטן שלהם אינו מבהיק (רש"י שם). ואין זו חובה אלא דרך ארץ, כדי שלא ילכלך בשעת הוצאת הדשן את הבגדים שעובד בהם תמיד (רש"י על הפסוק). ויש שכתב, שזו חובה מצד דרך ארץ (רמב"ן שם). [ויש שכתב, שאף שלבשית הבגדים הפחותים נאמרה על שעת הוצאת הדשן מחוץ למחנה, מכל מקום מטעם זה של השמירה על נקיות הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות, יש ללבוש את הבגדים הפחותים כבר בשעת הרמת הדשן (רמב"ם תמידין ומוספין ב, י, ע"פ כסף משנה שם), וראה במאירי (יומא שם) שיטות נוספות].

בְּטָלְאֵי עַל גַּב טָלְאֵי, ודוקא כשהטלאי נראה, דהיינו בגב הנעל, אבל בסוליה מותר, ודוקא בדרך, אבל בבית מותר, ודוקא בימות החמה, אבל בימות הגשמים שהטיט שעל הנעל מכסהו, מותר (ברכות מג, ב).

אֵל תִּקְרֵי מְשַׁנְּאֵי אֲלֵא מְשַׁנְּאֵי, שמשניא בכך את התורה על הבריות, שאומרות 'אוי להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים' (רש"י), ונמצא שם שמים מתחלל על ידו (שערי תשובה ג, קיד, ובספר הייאר רכז), ולחילול ה' אין כפרה אלא במיתה [כמבואר ביומא (פ, א)], וזהו 'אהבו מות', שאוהבים את המות שמכפר עליהם (משך חכמה ויקרא יט, יב). ויש שפירש, שנחשב ממשניאי התורה לפי שבני אדם מתרחקים ממנו שלא יתלכלך מלבושם ממנו (רבינו חננאל), ולפי זה, דוקא ברבב לח אסור (הדושים וביאורים בשם החזו"א).

רְבֵד אֵיתָמַר – שכבת זרע (רש"י). ויש שפירשו, דם יבש, שמא יראה ככתם נדה ויבוא לידי חשד (רבינו חננאל ור"ף).

הָא בְּגִלְמָא הָא בְּלָבוּשָׁא – בגלימא שהוא מלבוש עליון, אפילו רבב, בלבושא שהוא מלבוש תחתון – דוקא רבד (רש"י לשיטתו). ויש שפירשו להיפך, שבגלימא שהוא מלבוש עליון, צריך להיזהר אפילו מרבב שהוא דם יבש, שמא יראה ככתם נדה ויבא לידי חשד, אבל בלבושא שהוא מלבוש תחתון אין חשד, כי יתכן שדם מאכולת הוא ולא היה לו בגד אחר לישונו בו (רבינו חננאל ור"ף על הר"ף לשיטתם).

עָרוֹם בְּבְגָדִים בְּלוּאִים וְיַחַף בְּמַנְעֵלִים הַמְטוּלָאִים, שהרי בודאי לא הלך ערום ממש, אלא הכוונה שהלך בבגדים בלויים, ואם כן גם 'יחף' אין הכוונה יחף ממש אלא במנעלים המטולאים (יומא עז, א). והובאה מימרא זאת כדי להשמיענו שאף שאסור לתלמיד חכם ללכת כך [שכן ישעיהו הלך בטלאי על טלאי (עץ יוסף)], לישיעיהו הותר כיון שהצטווה בזה מאת ה' (מהרש"א). ולכן אמר רבי יוחנן שייצאה במנעלים המטולאים לשוק היא גנאי, ולא אמר שחייב